

generalizarea experienței înaintate în unitățile economice

Tehnici și instrumente de conducere

APLICAREA METODEI UTILITĂȚII ÎN ALEGerea DECIZIEI OPTIME

SISTEMUL DECIZIONAL al unei întreprinderi cuprinde o mulțime de decizii — strategice, tactice și operative. Dintre acestea, **deciziile strategice** prezintă o importanță deosebită, deoarece angajează pe termen lung importante resurse materiale, umane și financiare. Astfel de decizii sînt: întocmirea planului (anual și cincinal), proiectarea unui produs, lansarea unui produs nou, problemele de acceptare a contractelor economice, cele de licitație, achiziționarea unor utilaje de performanță, amplasarea unui obiect de investiții, promovarea cadrelor de conducere etc.

Folosirea **cercetărilor operaționale** în adoptarea deciziilor optime reprezintă astăzi un instrument important în conducerea pe baze științifice a activității întreprinderilor. Problemele care apar în fața factorilor de decizie sînt atît de complexe, încît vechile procedee de conducere, bazate pe experiență și bun simț au devenit nesatisfăcătoare.

Accentul central în problema de decizie trebuie pus pe stabilirea criteriilor și obiectivelor și pe elaborarea variantelor, ceea ce permite decidentului (individual sau colectiv) să analizeze multidimensional problema și să evite elaborarea unor soluții greșite.

Exemplificăm rezolvarea, prin **metoda utilității**, a deciziilor strategice în sistemul microeconomic, cu **amplasarea unui obiect de investiții în cadrul întreprinderii „1 Mai” — Ploiești**. Se cerea să se găsească varianta optimă de amplasare în planul general al întreprinderii, pentru depozitul (gospodăria) de șpan — dimensionat pentru depozitarea, prelucrarea și expedierea șpanului colectat de la diferite secții de producție — asigurîndu-se îndeplinirea următoarelor obiective:

a) materialele prelucrate să poată fi încărcate în vagoane și expediate pe calea ferată la beneficiari, pentru eliminarea transportului auto;

b) să permită accesul auto, în vederea descărcării materialelor colectate;

c) suprafața să asigure o capacitate de depozitare de cel puțin 300 t/lună, pentru a permite depozitarea materialelor colectate, în cazul defectării utilajelor din dotare;

d) dotarea cu utilaje și mijloace de ridicat și transportat să asigure mecanizarea operațiilor de încărcare-descărcare, transport, prelucrare și expediere;

e) să reducă la minimum traficul de transport auto, necesar colectării materialelor din secții pentru depozit, în vederea diminuării consumurilor de carburanți și lubrifianti;

f) să crească gradul de ocupare a teritoriului întreprinderii, evitîndu-se amplasarea noilor suprafețe de depozitare pe suprafețe productive, auxiliare sau de servire;

g) investiția necesară să fie minimă;

h) durata de execuție să fie cît mai mică;

i) fluxurile de transport auto din secții la depozit să evite traseele aglomerate;

j) să se obțină un efect estetic favorabil, prin realizarea unei tehnologii de depozitare adecvate (buncăre sub nivelul solului) sau prin situarea depozitului în zone periferice ale teritoriului întreprinderii.

Problema de decizie se desfășura în condiții de certitudine, deoarece principalele utilaje erau deja contractate; investiția urma să se realizeze în regie proprie și nu existau probleme privind demolări de construcții și exproprii de terenuri.

Identificarea variantelor

Din mulțimea variantelor de amplasare posibile, au fost identificate patru — V_1 , V_2 , V_3 și V_4 , care îndeplinesc obiectivele de bază a, b, c, d, și în mare măsură celelalte obiective (Tabelul nr. 1).

Tabelul nr. 1

Indicatori	V_1	V_2	V_3	V_4
Dimensiunea depozitului (m^2)	500	620	2500	1250
Capacitatea de depozitare ($t/lună$)	2000	300	850	800
Investiții, total (mil. lei)	5050	3190	3860	3340
din care: utilaje	2600	2440	3520	2440
construcții-mentaj	450	750	340	900
Durata de realizare a invest. (luni)	3,5	3	3	7

Ca mod de rezolvare a investiției, două variante prevăd modernizarea unui depozit existent (V_1 — păstrîndu-l destinația, V_3 — schimbîndu-l-o), iar celelalte două (V_2 și V_4) — construcție nouă.

Evaluarea consecințelor

Din mulțimea de criterii au fost alese următoarele criterii independente:

— criteriul X_1 — minimul traficului auto anual pentru realizarea sarcinii de producție. S-au luat în calcul cantitatea de materiale transportate de la secții la depozit

Supliment la

nr. 8 1982

Revista
ECONOMICA

(t/an) și distanța acestui transport, rezultând pentru cele 4 variante, respectiv 9700; 18 250; 27 995; 22 780 t/km/an;
 — criteriul X_2 — minimum de investiție (mii lei), criteriul X_3 — minimum duratei de execuție a investiției și criteriul X_4 — creșterea suprafețelor de depozitare (m^2) au fost determinate prin calcule;
 — criteriul X_5 — influența traficului spre depozit asupra traficului general și criteriul X_6 — efectul estetic al amplasării s-au evaluat prin apreciere.

Ierarhizând criteriile prin acordarea unor coeficienți de importanță cuprinși între 0,55 și 1 și sistematizând datele, obținem matricea consecințelor, prezentată în Tabelul nr. 2.

Tabelul nr. 2

$X_i \backslash X_j$	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	X_6
V_1	9700	3050	3,5	0	FI	FB
V_2	18250	3190	5	628	IN	IS
V_3	27995	3860	3	1400	FN	FS
V_4	22780	3740	7	1250	IF	B
CI	1	0,90	0,65	0,95	0,60	0,55

X_1 — consecințe; X_2 — criterii;
 X_3 : FI — influență foarte favorabilă; IN — influență nesatisfăcătoare; FN — foarte nefavorabilă; IF — favorabilă;
 X_4 : FB — efect foarte bun; IS — nesatisfăcător; B — bun;
 CI — coeficienți de importanță.

Calculul utilităților

Conform axiomei a IV-a a metodei utilității (elaborată de von Neumann-Morgenstern), pentru cea mai bună consecință din cadrul unui criteriu se acordă utilitatea u maximă = 1; pentru cea mai nesatisfăcătoare consecință se acordă utilitatea u minimă = 0; pentru o consecință cuprinsă între aceste două extreme, numită și mixtură probabilistică, și considerind că probabilitatea p are o variație liniară în cadrul aceluiasi criteriu, utilitatea u se calculează cu relația:

$$u(x_{1j}) = p \cdot u(x_{1j})_{max} + (1-p) \cdot u(x_{1j})_{min} \quad (1)$$

$$p = 1 - \frac{u(x_{1j}) - u(x_{1j})_{min}}{u(x_{1j})_{max} - u(x_{1j})_{min}} \quad (2)$$

În care:

- $\Delta x = u(x_{1j})_{max} - u(x_{1j})_{min}$ reprezintă variația totală a consecinței;
- $\Delta x = x_{1j} - (x_{1j})_{min}$ dacă utilitățile se acordă invers proporțional cu consecințele;
- $\Delta x = (x_{1j})_{max} - x_{1j}$ dacă utilitățile se acordă direct proporțional cu consecințele.

— pentru consecințele necuantificabile, evaluate prin apreciere (foarte bun, bun, nesatisfăcător) se acordă utilități cuprinse între 0 și 1.

Efectuând calculele pentru procesul decizional multidimensional în condiții de echipotență a criteriilor, se obține matricea unităților, prezentată în Tabelul nr. 3.

Tabelul nr. 3

$u(x_{1j})$	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	X_6	$\sum_{j=1}^6 u(x_{1j})$
V_1	1	1	0,875	0,472	0,800	1	5,147
V_2	0,537	0,827	0,500	0,718	0,400	0	2,982
V_3	0	0	1	0	0	1	2,000
V_4	0,287	0,642	0	1	1	0,800	3,729

La calculul utilităților pentru procese multidimensionale în cazul criteriilor cu importanță diferită, utilității maxime din cadrul criteriului i se acordă coeficientul de importanță k_j , iar utilității minime (1- k_j). Mixturile probabilistice se calculează folosind relația (1) cu probabilitățile determinate cu formula (2) înscrise în Tabelul nr. 3. Rezultatele calculului sînt prezentate în Tabelul nr. 4.

Tabelul nr. 4

$u(x_{1j})$	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	X_6	$\sum_{j=1}^6 u(x_{1j})$
V_1	1	0,900	0,613	0,474	0,560	0,600	4,247
V_2	0,537	0,760	0,500	0,696	0,480	0,400	3,373
V_3	0	0,100	0,650	0,950	0,400	0,600	2,750
V_4	0,287	0,614	0,350	0,950	0,600	0,560	3,361

Alegerea variantei optime

Soluția optimă se alege folosind relația:

$$V_1 = \max \sum_{j=1}^6 u(x_{1j}) \quad (3)$$

În cazul procesului multidimensional cu criterii echipotenți rezultă următoarea ordine descendentă a variantelor: V_1, V_4, V_2, V_3 . În cazul procesului multidimensional cu criterii de importanță diferită, ordinea este: V_1, V_2, V_4, V_3 .

Deci, soluția optimă de amplasare o reprezintă varianta V_1 .

Concluzii

Metoda utilității reprezintă un instrument operativ de alegere a deciziei optime, care poate fi folosit cu succes în organizarea întreprinderilor industriale. Aplicarea teoriei deciziei presupune analiza complexă a problemei, evaluarea consecințelor pentru fiecare variantă și criteriul și agregarea unor criterii contradictorii eliminându-se deciziile unidimensionale sau cele empirice.

Alegerea variantei optime permite obținerea unor efecte economice superioare față de cele pe care le oferă celelalte alternative luate în calcul. Decizia obținută prin aplicarea metodei utilității în cazul analizat permite, în varianta V_1 față de varianta V_3 un trafic auto de trei ori mai redus și un cost cu 810 000 de lei mai mic, ceea ce presupune consumuri minime de timp și materiale (combustibili, lubrifianți).

conf. dr. M. MATEESCU
 Institutul de petrol și gaze Ploiești
 T. CANAREICA, Gh. LAZAR
 Întreprinderea „1 Mai” — Ploiești

În atenția colaboratorilor suplimentului

Redacția este conștientă de faptul că expunerea unor metode tehnice, instrumente din domeniul conducerii, organizării, informaticii necesită, pentru claritate și concizie științifică, folosirea de expresii matematice, uneori complicate. Posibilitățile tipografice nu ne permit însă reproducerea în text de formule cu indici literali, indici cifrici suprapuși, fracții, litere din alfabetul eim, paranteze drepte și alte semne care nu se află în claviatura unei mașini de scris obișnuite. În consecință, autorii articolelor sînt rugați să excludă din redactare astfel de elemente — sau, dacă ele sînt strict necesare, să folosească numai simboluri compuse din litere situate în același rînd și indici cifrici. Formulele complexe vor putea fi reproduce grafic în cazul cînd vor fi desenate în tuș.

TABLOUL DE BORD ÎN UNITĂȚILE DE CONSTRUCȚII-MONTAJ

PERFECTIONAREA metodelor de conducere și planificare necesită îmbunătățirea continuă a organizării conducerii întreprinderilor și, implicit, îmbunătățirea stilului și metodelor de muncă ale conducătorilor, ceea ce impune ca deciziile să fie precedate de o temeinică informare și analiză asupra datelor problemei de rezolvat.

Tabloul de bord constituie, din acest punct de vedere, un ansamblu de elemente informaționale ce prezintă la diverse nivele ierarhice, într-o formă sinoptică, situația sau rezultatele factorilor caracteristici activităților ce se desfășoară în întreprindere.

După interesul destul de larg ce i s-a acordat la începutul deceniului trecut, asupra tabloului de bord s-a așternut — cu rare excepții — uitairea. Unul din motivele acestei involuții poate fi considerat, în primul rând, faptul că utilizarea tabloului de bord pretinde o rigoare și o disciplină deosebită atât la executanți, cât și la decidenți; alte motive ar putea fi starea organizării întreprinderilor în acel moment, lipsa unui flux informațional, o anumită mentalitate etc.

În intervalul ce a trecut de la primele încercări, în viața întreprinderilor au intervenit schimbări importante: unitățile au crescut în mărime și complexitate; a fost introdus noul mecanism economico-financiar, care pune în centrul preocupărilor cerințele unei eficiențe economice superioare; s-au raționalizat fluxuri informaționale, au fost informatizate multe lucrări de evidență.

În aceste condiții, utilizarea tabloului de bord nu mai este un simplu obiect de motivație afectivă, ci devine o necesitate, înlesnind conducerii controlul activității prin stabilirea obiectivelor, a sarcinilor de realizat în vederea atingerii obiectivelor, prin semnalarea termenelor scadente sau depășite, pentru elaborarea de decizii de corecție a situației.

În sistemul M.C.Ind., printre unitățile în care s-au manifestat preocupări pentru folosirea acestui instrument de conducere s-au numărat fostul Trust de construcții industriale Constanța, iar mai recent, Trustul de construcții industriale și agrozootehnice București, Trustul de lucrări speciale ș.a. În prezent, în atenția Centrului de organizare și cibernetică în construcții se află proiectarea unui tablou de bord adaptat la specificul ramurii.

Există două concepții cu privire la momentul optim pentru implementarea tabloului de bord (T.B.):

— prima susține că aceasta trebuie să aibă loc după informatizarea totală a fluxului informațional din unitate, că T.B. trebuie să fie un produs al prelucrării automate, al tele-

prelucrării și teletransmisiei;

— a doua concepție — pe care o susținem — consideră că organizarea informațiilor (fie clasice, fie rezultate din prelucrarea pe calculator) sub forma tabloului de bord poate (și chiar trebuie) să fie făcută în orice etapă de utilizare a calculatorului în prelucrarea datelor.

Conținutul de informații

Informațiile vehiculate prin tabloul de bord trebuie să fie de natura celor care să permită conducerea activității atât prin obiective, cit și prin excepții.

Din punctul de vedere al realității pe care o descriu și al modului cum este redată aceasta, pot fi utilizate 3 tipuri de informații:

● **Informații de stare** (tip flash — fotografie instantanee), care pot zugrăvi o anumită situație într-un anumit moment (fără nici un istoric și fără nici o previziune) — de exemplu: (la data de...) situația numerică a personalului pe anumite categorii, efectiv prezent-absent etc.; situația consumurilor de materiale; starea inventarului; situația utilizatorilor de proiecte informatice;

● **Informații privind evoluția cantitativă și calitativă a fenomenelor**, în vederea comparației, extrapolării — de exemplu: situația evolutivă a prestațiilor lunare pe anul în curs (plan și realizat); situația comparativă a prestațiilor în anul în curs și în anul precedent, pe decade, luni, trimestre; evoluția și comparația consumurilor în anii precedenți și anul în curs;

● **Informații de avertizare** (de constatare) — semnale privind termenele scadente, depășite, amânate, reasezate etc.

Impărtășirea informațiilor pe cele trei categorii este importantă din mai multe puncte de vedere: al realității pe care ele o descriu (domeniul de referință); al scopului urmărit prin utilizarea acestor informații (pregătirea, lansarea, urmărirea producției); al locului unde se culeg și unde se transmit datele; al formei în care sint prezentate (crude, asamblate, interpretate); al formei grafice de prezentare.

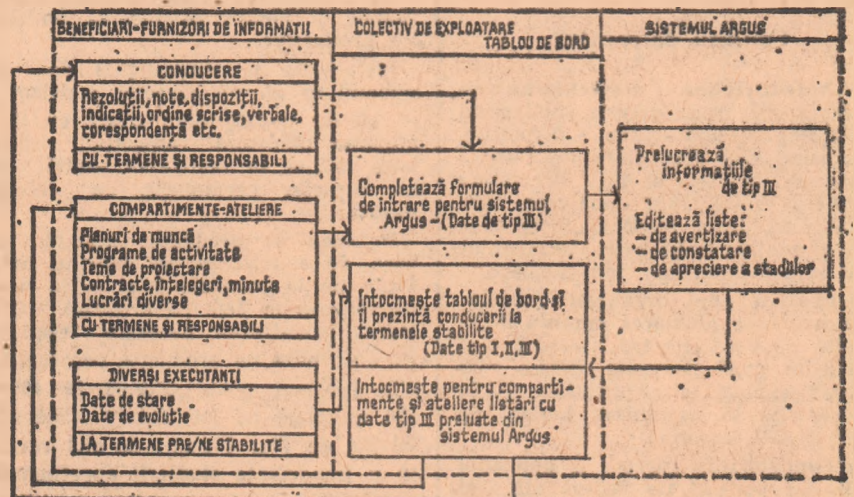
Circuitul datelor în sistem

Culegerea, prelucrarea și prezentarea datelor în funcție de domeniul de referință al informațiilor se realizează astfel:

— informațiile de tip flash sint furnizate — la cerere sau la termene prestabilite — de către compartimentele funcționale; ele sint culese și prelucrate manual, prezentate sub formă de liste, tabele, propoziții și pot avea ca domenii de referință situația financiară, a personalului, a prezenței acestuia, a stocurilor, a li-tigiilor ș.a.;

— informațiile de tip evoluție-comparație se furnizează — la termene prestabilite — de către compartimentele funcționale sau/și calculatorul SICOP (Sistemul integrat de conducere pentru activitatea de construcții-montaj, proiectat de C.O.C.C.), fiind culese și prelucrate manual și /sau automat și prezentate sub forma de tabele-grafice (manuale sau imprimante); ele se referă la evoluția realizării planului, a utilizării timpului de lucru al utilajelor, a consumurilor, cheltuielilor, a încasărilor etc.;

— informațiile de tip semnale de avertizare-control, culese manual și prelucrate automat, sint furnizate de calculator (înainte sau/și după termenul scadent; zilnic, săptăminal), pe imprimante cu liste de propoziții,

Circuitul datelor în sistemul de conducere cu ajutorul tabloului de bord

pentru urmărirea sarcinilor din planurile de muncă, a temelor de proiectare, a realizării diferitelor ordine și dispoziții ș.a.

Circuitele reprezentate în schemă constituie o primă variantă, care urmează, de regulă, să fie îmbunătățită pe măsură ce proiectarea avansează și chiar după introducerea experimentală sau definitivă a T.B. (în contextul activității de întreținere a acestuia).

Aria de cuprindere

Tabloul de bord poate cuprinde — de la început sau treptat — întregul flux informațional al unității, din care se extrag datele necesare luării deciziilor. Totodată el se integrează în acest flux informațional, contribuind la înțelegerea lui. T.B. preia decizii, urmărește aplicarea lor și permite reevaluări, reșalonări, noi orientări, deci noi decizii de corecție în vederea atingerii obiectivului propus. El poate fi proiectat pentru toate nivelurile — de la șef de lot până la ministru. De asemenea, el poate fi proiectat și utilizat și în unitățile cu caracter industrial și în cele de mecanizare ale Ministerului Construcțiilor Industriale. Nivelul de informație (detalierea) se poate împinge oricât de sus sau oricât de jos, în funcție de necesități și de personalitatea conducătorului; oricum, trebuie realizat gradul de detaliere ce poate fi obținut în timpul de carese dispune pentru ca informația să mai poată fi utilizată.

Tabloul de bord proiectat de C.O.C.C. va putea fi pus la dispoziția tuturor unităților de construcții din ramură, contribuind la promovarea sistemului integrat SICOP, care furnizează date de toate cele 3 tipuri menționate. T.B. va trebui adaptat, în fiecare unitate, atît specificului activității acesteia, cît și personalității conducătorului — factor determinant în proiectarea oricărui instrument de conducere.

Condiții de reușită

1) **Autodisciplina decidentului**, care să transmită orice decizie sub formă de ordin, sarcină sau dispoziție, cuprinzînd cele trei elemente strict necesare lansării ei în circulație: descrierea clară, fără echivoc; nominalizarea unui responsabil (și numai a unuia); stabilirea termenului final și a termenelor intermediare.

2) **Crearea unui organism specializat pentru exploatarea curentă** a tabloului de bord. Pentru început sînt suficiente două persoane, dintre care una să exploateze aplicația PAD, iar cealaltă să asambleze tabloul de bord și să-l întrețină.

3) **Funcționarea corectă a aplicației PAD** din punctul de vedere atît al calității proiectului, cît și al exploatarei curente pe calculator.

4) **Funcționarea corectă** — la unitățile ce utilizează sistemul PAD — a celorlalte sisteme. Față de datele obținute din acestea, T.B. va avea un rol de catalizator, înlesnind și, în același timp, grăbind procesul de introducere a acestor sisteme.

Etapele de realizare

Datele cu care lucrează tabloul de bord există și circulă și în prezent, se generează continuu în procesul natural al activității unității și nu ridică probleme de culegere și de utilizare.

Etapele de realizare sînt, de regulă, următoarele:

— numirea de la început a per-

soanelor ce vor întreține și exploata T.B., pentru ca ele să poată participa la elaborarea, testarea și întreținerea proiectului;

— se va începe fie cu T.B. la nivel de director general, urmînd treptat cuprinderea nivelelor inferioare, fie în ordinea inversă a ierarhiei;

— după definitivarea proiectului este necesar să se realizeze un program de perfecționare de scurtă durată, pentru cunoașterea T.B. de către tot personalul implicat în activitatea de conducere și execuție a unității.

Ion ISTRATE

Centrul de organizare și cibernetică în construcții

ORGANIZAREA ȘI AMPLASAREA BAZELOR DE PRODUCȚIE ALE MARILOR ȘANTIERE

ODATĂ CU CREȘTEREA gradului de industrializare a execuției lucrărilor de construcții, baza materială a marilor șantiere — formată în principiu din instalațiile și construcțiile provizorii din incintă (la obiect), construcții social-administrative și unele utilaje — s-a dezvoltat considerabil și s-a diversificat din ce în ce mai mult, în principal în direcția unităților de producție auxiliar-industrială, menite să servească simultan și pe o durată îndelungată toate obiectele ce se realizează.

Componența bazel materiale a unui mare șantier poate fi clasificată astfel:

a) instalații și construcții auxiliare necesare la obiectul de construit;

b) unități de producție auxiliară care servesc toate obiectele și sînt amplasate independent de un anumit obiect, avînd caracter de producție industrială sau de servire (inclusiv utilajele de construcții);

c) sistemul de depozite și magazii pentru materiale;

d) unitățile sociale: locuințe, cantine, dotări social-culturale etc.;

e) unități administrative: birouri și sedii pentru compartimentele funcționale și pentru conducerea unităților productive.

Instalațiile și construcțiile de la punctul a) au un caracter provizoriu — ele se dezafectează odată cu terminarea obiectului respectiv; celelalte (b...e) se realizează astăzi cu un caracter permanent, de lungă durată.

În baza de producție, numită și baza de construcții, se cuprind unitățile de la punctele b și c, la care ne referim în cele ce urmează. Valoarea investițiilor necesare realizării unei baze de producție pentru marile șantiere poate ajunge la 400—500 milioane de lei (Galați, Călărași, Porțile de Fier I ș.a.); de aici rezultă și importanța studiilor aprofundate a soluțiilor, pentru a obține o utilitate maximă cu cheltuieli minime.

Definirea marilor șantiere

Noțiunea de „mare șantier” ține seama cel puțin, de următoarele aspecte: conținutul lucrărilor de executat și amplasarea lor; volumul lucrărilor, anual și în perspectivă; durata de existență a șantierului; formele de organizare.

Lucrările (obiectele) de executat anual și în perspectivă trebuie să fie amplasate cît mai concentrat, pe o „platformă de construcții” a cărei suprafață variază, ca mărime, în funcție de volumul lucrărilor. Conținutul lucrărilor este, în general, omogen, realizîndu-se platforme industriale, civile, agrozootehnice sau hidrotehnice.

Volumul lucrărilor, luat de obicei în anul de vîrf, poate varia în limite foarte largi, de unde și necesitatea de a fi gradate.

Durata de existență a unui mare șantier se poate stabili la cel puțin 3 ani, în unele cazuri nefiînd limitată (platforme de construcții civile în marile localități).

Ca forme de organizare, conform legislației în vigoare, distingem, țînînd seama de volumul lucrărilor: trust, întreprindere, grup de șantiere sau șantier.

Conținutul bazei de producție

Numărul și tipul unităților componente ale unei baze de construcții variază după genul și volumul lu-

crărilor marelui șantier. O bază de producție completă conține cel puțin următoarele unități: fabrică de beton, fabrică de mortar, poligon de prefabricate, atelier de cofraje, atelier de armături din oțel-beton, atelier de prefabricate pentru instalații electrice, atelier de prefabricate pentru instalații tehnico-sanitare, atelier de tinichigerie, atelier de construcții metalice ușoare, atelier de timplărie, stație de oxigen, stație de acetilenă, stație de aer comprimat, bază de utilaj de construcții cu ateliere de întreținere și reparații, bază de mijloace de transport cu atelierele respective, depozite și magazine, balastiere și cariere.

Clasificarea unităților componente

În vederea alegerii soluției optime de organizare și amplasare a bazei de producție, este necesară clasificarea acestor unități după anumite criterii, printre care: profilul de producție, durata de exploatare, capacitatea de producție, subordonarea ierarhică, greutatea produselor realizate și numărul de muncitori necesar. O organizare optimă trebuie să țină seama de toate acestea, dar vom detalia două criterii care influențează direct organizarea bazelor de producție mai importante:

— după **profilul de producție**: unități de producție industrială — care produc materiale de construcții (balastiere, cariere etc.), semifabricate (fabrică de beton, de mortar, atelier de armături etc.), prefabricate (poligoane, secții de construcții metalice ușoare), fabricate (ateliere de timplărie); unități de servire — baze de utilaje de construcții, baze de mijloace de transport, ateliere de întreținere și reparații; depozite de materiale;

— după **greutatea produselor realizate**: cu producție de materiale de masă — fabrici de beton, de mortar, poligoane de prefabricate, cariere și balastiere; cu producție de **tonaj mijlociu** — ateliere de confecții metalice, de armături, de cofraje, de prefabricate mici; cu producție de **tonaj redus** — ateliere de timplărie, de instalații electrice sau tehnico-sanitare, stații de oxigen, acetilenă, aer comprimat; cu producție **fără tonaj** — bazele de utilaj și transport, cu atelierele respective; **fără producție, dar cu tonaj mare** — depozitele de materiale și magazinele.

Planul general

La elaborarea planului general al unei baze de producție trebuie să ținem seama, pentru fiecare unitate componentă, de următoarele aspecte: greutatea (volumul) producției realizate, procesul de producție optim, necesarul de căi de transport pentru

primirea materiei prime și pentru livrarea produselor finite, necesarul de suprafață, numărul de muncitori normați, gradul de mecanizare. În funcție de acești factori, unitățile de producție auxiliare pot fi grupate astfel:

— **grupa I-a** — unitățile cu volum mare de materii prime și de produse finite, care necesită cale ferată și drumuri, mecanizare intensă, suprafață relativ mare, număr redus de muncitori: fabricile de beton și de mortar, poligoanele de prefabricate grele;

— **grupa a II-a** — unitățile cu producție de volum mijlociu (materii prime și produse finite), necesitând cale ferată și drumuri, suprafață relativ mare, spații construite pentru adăpostirea proceselor de producție, muncitori numeroși: atelierele de confecții (cofraje, armături, timplărie, tinichigerie, construcții metalice ușoare) și poligoanele pentru prefabricate ușoare;

— **grupa a III-a** — unitățile cu volum mic de producție, muncitori puțini, mecanizare intensă, suprafață redusă, necesitând drumuri de acces dar nu și cale ferată și impunând condiții speciale de amplasare față de alte clădiri și instalații: stațiile de oxigen, acetilenă și aer comprimat;

— **grupa a IV-a** — unități cu producție fără tonaj, având suprafață mare, independență față de calea ferată, accese bune pe șosele, efective mari: bazele de utilaj de construcții și mijloace de transport, cu atelierele de reparații aferente;

— **grupa a V-a** — unități fără producție, dar cu tonaj mare, suprafețe mari, linii ferate de garaj și căi rutiere, muncitori puțini: depozitele de materiale;

— **grupa a VI-a** — volum mare de producție, amplasare condiționată de zăcămintele de materii prime, racord necesar la calea ferată sau drumuri de acces: balastierele și carierele de piatră.

Amplasarea bazelor de producție și optimizarea planurilor lor generale trebuie să țină seama și de răspândirea în teritoriu a marelui șantier (zona servită de baza de producție), accesibile la căile ferate și cele rutiere, legăturile de colaborare între unitățile bazelor, apropierea de colonia de muncitori, terenurile disponibile.

Dacă se iau în considerare toate criteriile arătate mai sus, rezultă mai multe variante de plan general și de amplasare în teritoriu a bazelor de producție.

Variante raționale posibile

Cu privire la întreaga bază de producție, putem reține două variante (fig. 1), diferite ca funcționalitate și economicitate:

fig. 1

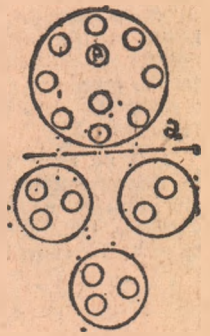

Fig. 1: Variante pentru amplasarea unei baze de producție. A — bază de producție unitară; B — fracționată.

— **variante A: amplasare unitară** — toate unitățile situate pe un singur teren, într-o singură incintă (cu excepția balastierelor și carierelor). Avantaje: costul mai redus al lucrărilor tehnico-edilitare și al căilor de acces, anumite deserviri comune, o conducere centralizată (avantaj discutabil în unele cazuri), împrejmuiți și pază mai economicoase. Desigur că în interiorul bazei unitare, unitățile se amplasează grupate după caracteristicile lor și legăturile funcționale dintre ele. Dezavantaje: aglomerarea mijloacelor de transport auto pentru distribuția produselor realizate, dificultăți în găsirea unui teren suficient de mare și care să fie astfel amplasat încât să satisfacă optim dezideratele fiecărei grupe de unități (pentru cele din grupa I-a — apropierea de consumatori, pentru reducerea cheltuielilor de transport al produselor finite; pentru grupa a II-a — apropierea de coloniile muncitorești; pentru grupa a III-a — distanțe mari față de clădirile existente etc.). Din punct de vedere funcțional considerăm că amplasarea unitară este în mod frecvent forțată, necorespunzătoare pentru cel puțin o parte din unitățile componente — și numai în cazuri particulare ea poate să satisfacă optim toate condițiile;

— **variante B: amplasare fracționată** — unitățile componente situate pe 2—3 terenuri diferite, distanțate între ele. Avantaje: găsirea mai ușoară a terenurilor de amplasare, așezarea pe aceste terenuri a unităților grupate pe secții cu profil apropiat și în condiții mai favorabile față de consumatori și față de coloniile de muncitori, desconggestionarea transporturilor. Dezavantaje: costul mai mare al dotărilor tehnico-edilitare, al căilor de transport, al lucrărilor de împrejmuire și pază.

Cu toate că unele mari baze de producție realizate în țară (de pildă, cele ale întreprinderilor de construcții și montaje siderurgice din Galați și Călărași) au fost rezolvate unitar, date fiind unele condiții specifice, considerăm că opțiunea dogmatică pentru această variantă nu este de

recomandat. Este bine să se analizeze temeinic, pentru fiecare șantier în parte, ambele variante și să se aleagă soluția optimă. (Trustul de construcții-montaj Timiș are, pe platforma municipiului Timișoara, o bază fracționată care funcționează cu efecte bune.).

Dacă ne referim la o singură unitate de producție auxiliară (de exemplu, fabrica de beton), reținem două variante (fig. 2) de rezolvare a amplasării în cadrul bazel de producție:

Fig. 2

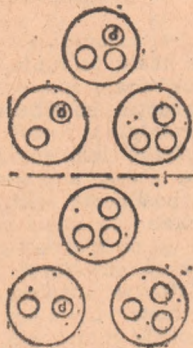

Fig. 2: Variante pentru amplasarea unei unități de producție auxiliare „p”. a — amplasare centralizată; b — amplasare descentralizată.

— varianta a: amplasare centralizată — o singură sursă pentru un anumit produs „p” — compatibilă cu variantele A și B pentru baza întreagă. Avantaje în privința specializării cadrelor, a dotării cu utilaje și aparate, a controlului calității produselor, a stocurilor minime de materii prime, a instalațiilor tehnico-edilitare etc.; dezavantaje posibile, din cauza creșterii distanțelor de transport pînă la consumatori;

— varianta b: amplasare descentralizată — două sau mai multe surse pentru un anumit produs „p” — compatibilă numai cu varianta B. Avantajele și dezavantajele — inversate față de varianta a. Adesea este avantajos din punct de vedere organizatoric ca un mare șantier să dispună de două sau mai multe surse pentru același gen de produse.

Dacă dorim să obținem o soluție optimă, este obligatoriu să analizăm ambele variante, comparîndu-le în mod obiectiv sub toate aspectele, în condițiile concrete date.

Concluzii

Din cele de mai sus, fără a se putea da o rețetă valabilă pentru toate situațiile, considerăm că se pot reține următoarele recomandări:

— studierea adîncită, în variante, a proiectelor pentru bazele de producție ale marilor șantiere;

— unitățile cu producție de volum mare să fie amplasate cît mai aproape de consumatori (argumente pentru varianta B combinată cu b);

— unitățile cu producție de volum redus și mulți muncitori să fie amplasate în apropierea colonilor de muncitori (varianta A, dar mai ales B combinată cu a);

— în cazul amplasării fracționate (B), plasarea unităților să se facă în secții, ținînd seama de deservirile comune și de asemănările ca profil de producție (atelierelor de confecții; fabricile de beton și mortar, eventual poligonul de prefabricate; bazele de utilaje și mijloace de transport etc.).

dr. Ion RADOSLAV
Timișoara

Perfecționare profesională ERGONOMIA INSTRUIRII ADULȚILOR

ÎN PRACTICA procesului de perfecționare profesională a adulților prin cursuri cu scoatere din producție s-a constatat că trecerea lucrătorilor de la activitatea profesională cotidiană la regimul de învățămînt intensiv se face cu un important efort de adaptare, printre ale cărui cauze și efecte au putut fi identificate:

— oboseală acuzată după 4—5 ore din cele 6—7 ore de curs ale programului zilnic — oarecum surprinzătoare la personal de execuție și de conducere antrenat, la locul de muncă, într-o activitate profesională, intelectuală, de cel puțin 8 ore pe zi. Testul de atenție concentrată (Piéron-Vaschide) aplicat după 2, 4 și 6 ore de program arată o descreștere accentuată a performanțelor cantitative și calitative. De notat că aspectul curbei de oboseală este mai puțin influențat (negativ) de conținutul te-

melor din program, cît (pozitiv) de motivația cursanților și de metodele didactice folosite (curba fiind mai favorabilă în cazul metodelor participative, care formează și întrețin un nivel ridicat de interes);

— atitudinea inadecvată ce apare în relația instructor-cursant, într-un mediu ambiant ce amintește clasa de școală și în cazul utilizării unor metode de catedră — manifestată prin recepție necritică, neselectivă, de vierea atenției de la problemă la persoana instructorului, timiditate sau, dimpotrivă, bravadă, emoții paralizante la întrebări, testări etc., automatisme care influențează și mecanismul de gîndire și evaluare, blocînd spiritul deschis, dialogul autentic, asimilarea noului;

— influența pe care o exercită asupra desfășurării programului modul în care unii cursanți folosesc timpul liber, într-o perioadă de „e-

vadare” din sfera obligațiilor familiale și de serviciu;

— apariția unor grupuri informale după criterii de vîrstă, nivel de experiență profesională, de cultură ș.a. — fenomen care, dacă nu este observat și canalizat didactic, poate dăuna procesului de instruire;

— receptivitate inegală în cadrul zilei și în cadrul perioadei de perfecționare;

— descurajare față de dificultățile de memorare și, uneori, față de greutățile inerente în a aplica în situații practice un principiu sau o regulă generală.

FACTORI

În scopul rezolvării acestor aspecte pentru creșterea eficienței acțiunii de perfecționare, pe calea adaptării procesului de instruire la particularitățile cursanților — profesioniști adulți — și a acestora la elementele și condițiile ireductibile ale activității de perfecționare, a fost necesar ca prescripțiile generale ale pedagogiei adulților (andragogie) să fie articulate într-un SISTEM ERGONOMIC coerent.

Pornind de la obiectivele ergonomiei ca știință a optimizării relațiilor lucrător — mijloace de muncă — mediu, considerăm ergonomia instruirii adulților ca: o tehnică ce constă în optimizarea relațiilor între: 1) cursant — 2) program, mijloace de perfecționare, instructor — 3) mediu, climat, urmărind să asigure o motivație în perfecționare, confortul minimal necesar, menținerea capacității fizico-psihice normale a cursanților, în vederea creșterii eficienței procesului de perfecționare.

Există — și am putut proba — o asemănare între factorii ergonomici care determină capacitatea de muncă și cei care determină capacitatea de perfecționare. Aceștia din urmă pot fi grupați astfel:

— factori biologici: starea sănătății, construcția organismului, vîrsta, sexul, exercițiul;

— factori psihologici: aptitudini, motivație, interes, voință, atitudini;

— factori fizici: microclimat (nivel de zgomot, de împurificare a aerului, de temperatură, de iluminat), colorit, mobilier;

— factori sociali: procesul de perfecționare, conținutul programului, metode-mijloace de realizare, colectivul, regimul de perfecționare, condițiile socio-culturale, nivelul profesional, confortul de găzduire, timpul liber.

MĂSURI

Pornind de la aceste premise, au fost experimentate o serie de măsuri de natură ergonomică, care au contribuit în mod substanțial la obținerea unor rezultate bune în activitatea de perfecționare.

Iată — sub forma unei liste de control — unele din aceste măsuri,

sistematisate pe cele 3 grupe de factori ce definesc ergonomic instruirea adulților și pe obiective urmărite:

● CURSANT

— **Preacomodarea la statutul de cursant:** cunoașterea — în general anticipată — a programului (conținut, teme, exigențe); informare (în unele cazuri) asupra tipului și obiectivului programului; cunoașterea modului de desfășurare a activității de perfecționare din unitate; convocarea și primirea cursanților (grupare dirijată sau nu); deschiderea programului pe cadrul de disciplină (regulament de comportare, conducător de program, responsabil de clasă).

— **Atitudine și motivații.** Pe durata programului: necesitatea perfecționării; discutarea deschisă și reală a problemelor; prezentarea condițiilor de lucru (exagerarea gradului de dificultate, probe de verificare); test inițial (în raport cu funcția, competența, pregătirea cursantului și cu unele dorințe ale unității); teste de aptitudini; unele adaptări ale conținutului programului la solicitările cursanților. Pentru viitor: colaborarea permanentă cu conducătorul programului; participarea la diverse manifestări (mese rotunde, simpozioane, analize etc.), întâlniri între cursanți; legături permanente între cursanți (ajutor, colaborare); captarea interesului cadrelor din conducerea unităților.

— **Integrare în colectiv:** formarea de subcolective; observarea și orientarea grupelor neformale; integrarea conducătorului de program în colectiv; forme de muncă în colectiv (aplicații, studii de caz etc.).

— **Afirmarea personalității:** cultivarea spiritului de performanță; dezvoltarea creativității; ridicarea prestigiului cursantului în unitate.

— **Organizarea timpului necesar studiilor:** organizarea studiului individual (permanent, pe grupe, prize-exerciții autocontrolate); participarea la manifestări de cultură generală (expoziții, întâlniri, vizite).

● PROGRAM, MIJLOACE DE PERFECTIONARE, INSTRUCTOR

— **Raționalizarea conținutului și structurii programului:** conținut cât mai aproape de cerințele prezente și viitoare (sondaje, consultare, fișa postului); alternarea de teme, metode, instructori; alternarea muncii individuale cu cea colectivă; teste finale — probe practice (nu memorizare, ci dezvoltarea gândirii și aplicații); proiecte aplicative (cu relevarea obligatorie a eficienței); consultare pe parcurs.

— **Metode active de perfecționare:** conferințe-dezbateri, studii de caz; secvență de instruire; practică-teorie-practică; conștientizare; aplicații practice permanente (simulații sau reale); analize-diagnostice în u-

nități (1—2 zile cu cursanții și analiza — în prezența conducerii — a rezultatelor); relevarea cadrului politic al temei, pe întreg parcursul desfășurării acesteia (nu separat, la începutul sau la sfârșitul expunerii); imagini (secvențe scurte) de filme și discutarea lor; dezbateri, mese rotunde, conduse chiar de cursanți; întâlniri ale cursanților cu lucrători, din activități adiacente; vizite în unități cu un nivel mai ridicat de organizare; seturi de metode active pentru obiective formative (aplicații practice, simulări, tehnici sinectice) și pentru cursuri informative (expuneri, examinări, analize de imagini, exerciții, studii individuale etc.).

— **Optimizarea relației instructor-cursant:** comunicare colegială (nu de la catedră); folosirea de lectori chiar dintre cursanți; pregătirea lectorilor invitați; ținută (oficială, de stradă, de lucru) în funcție de caracterul temei și de cursanți; vîrstă — în funcție de grupa majoritară de vîrstă a cursanților.

— **Asigurarea posibilităților de documentare:** schițe de lecții (inminate după expuneri sau înainte, în funcție de obiectivele urmărite); distribuirea de broșuri, cărți; acces la bibliotecă; facilitarea primirii de manuale și cărți la domiciliul cursanților.

● MEDIU ȘI CLIMAT

— **Mediul ambiant:** caracter aparte al decorului (sala să nu sugereze clasa de școală, atelierul de producție sau sala de ședințe); amplasarea variabilă a meselor; mijloace audio-vizuale; machete specifice, accesibile; panouri pe probleme; mediu special pentru testare.

— **Optimizarea factorilor fizici — al mediului:** mobilier (scaun + masă) cu rezemătoare de picioare; lumină pe cât posibil naturală, eventual corectată; culoarea pereților, temperatura, puritatea aerului — cât mai adecvate specificului activității; zgomot cât mai puțin; muzică în pauze; program rațional.

— **Ambianță generală:** curățenie (igienă + educație); expoziție de produse etc.

S-a constatat că este bine ca măsurile ergonomice să fie în permanență schimbare, alternanță, completare, pentru a nu da impresia unei rutine; cursantul trebuie să simtă că ceea ce s-a făcut este special pentru seria lui.

DETAIIERI

Vom comenta, în continuare, unele din aceste măsuri ce ni se par principale, în scopul detalierei și înțelegerii lor depline.

● **Compoziția colectivului de cursanți.** După cum se știe, cursurile trebuie concepute pentru categorii profesionale omogene ca domeniu

de activitate, specialitate, nivel de studii. Unele diferențe în interiorul grupurilor sînt totuși inevitabile: sex, vîrstă, experiență profesională, aptitudini, fond apercceptiv. Ele pot fi puse în evidență prin metode adecvate (chestionare, teste), urmînd a fi corectate prin constituirea de subcolective (dealtfel tendință informală), căroră să li se asigure teme didactice, aplicații practice, sarcini și roluri atribuite în activitățile de studiu, diferențiate potrivit specificului lor.

● **Punerea în situație.** Necesitatea perfecționării profesionale a pătruns în conștiința cetățenească, însă anumite tendințe cu substrat irațional și cu caracter inconștient îi rețin pe unii participanți de la acțiune pentru traducerea în viață a acestei convingeri proprii. Prescripțiile pedagogice privind formarea interesului prin persuasiune (la începutul cursului și al fiecărei teme) nu sînt în măsură să rezolve integral problema. Din aceste motive am încercat să pătrundem în zonele subconștiente ale personalității participanților, prin unele metode de „șoc emoțional” și anume:

— introducerea, în testele inițiale de cunoștințe și aptitudini, a unor itemuri „descurajante”, cu un grad mare de dificultate, în scopul de a dizolva „automulțumirea profesională”, existentă la unii cursanți (de pildă, dintre cei cu mare experiență profesională, sau care au absolvit recent, cu bune rezultate, învățămîntul de specialitate);

— „jocuri de autocritică”, în care cursanților să li se ceară să expună situații imaginare de eșecuri, dificultăți, insatisfacții profesionale în activitatea lor, evocînd virtualul, posibilul, realul. Pe acest fond de culpabilitate simulată la nivelul conștiinței, dar cu rezonanțe în subconștient, se pot construi motive și atitudini adecvate, stimulînd emulația și spiritul de performanță, prin discutarea în grup a unor soluții și metode de rutină aplicate în activitatea profesională de unul sau altul dintre participanții la curs, urmată de demonstrarea utilității unor metode și tehnici noi în cazurile discutate.

● **Mediu ambiant și instrumente.** Organizarea spațiului în care se desfășoară cursul trebuie să evite declanșarea atît a vechilor automatisme de școlar, cît și a preocupărilor din producție. Ea trebuie să creeze o ambianță destinsă, intimă, să sugereze munca fără eforturi penibile, „jocul neludic”, să stimuleze disciplina fără constrîngere, participarea activă la activități colective. Deci, nici sală de clasă cu pupitre și catedră, nici atelier cu instalații uzinale, nici birou, ci o încăperă fără funcționalitate evidentă, cu scaune și mese ergonomice, dispuse în semicerc, cu mijloace didactice (machete, magnetofon, aparate de proiecție + ecran), „pa-

nouri-ghicitoare" (de genul „ce greșeli de organizare observați la locul de muncă schițat mai jos?”), lumină naturală și culori funcționale, stimulative.

Metodele didactice uzuale sînt instrumente nu totdeauna corespunzătoare caracteristicilor adultului. O atență observare a funcționalității lor ne-a sugerat unele adaptări la mecanismele intelectuale ale omului matur:

— imaginile nu trebuie folosite numai ca ilustrare a expunerii, ci mai degrabă invers; expunerea să aibă rolul de a analiza imaginii proiectate;

— filmele de metraj lung sau mijlociu declanșează stereotipul pasiv și ludic de „spectator”; sînt mult mai eficiente secvențele demonstrative scurte, de 2—3 minute, expuse de mai multe ori succesiv, pînă la înțelegerea deplină și memorarea conținutului;

— conferința-discuție, mare consumatoare de timp, trebuie folosită numai pentru teme deja cunoscute, dar care necesită unele precizări sau aprofundări. Discuțiile pe teme studiate individual sau chiar în grup, pe materiale date anticipat, în general nu au eficiență. Sînt de preferat conferințele-dezbateri:

— interpretarea rolurilor, metoada prin excelență activă, suscită uneori participări timide și stingace. Cursanții se complac mai curînd în rolul de critici sau regizori, decît în acela de actori. Este deci indicat ca instructorii să participe la interpretarea rolurilor, iar cursanții să aibă succesiv sarcini de interpreți și de critici;

— studiile de caz constînd în analiza interdependenței diverselor elemente ale unei situații existente formează obiceiul de a trata variabile drept constante. Această metodă trebuie, deci, adaptată la mecanismele mentale, reluînd discuțiile asupra aceluiași caz în ipoteze succesive de modificare a elementelor variabile. Dacă în cazul supus discuției interesează anumite implicații ascunse, atunci o ședință de „brainstorming” poate forma obiceiul de „a scormoni” sub aparență, de a imagina mai multe ipoteze explicative sau de soluționare. Pentru a dezvolta sentimentul de participare activă, se pot pune în discuție, semnificația, validitatea și veridicitatea unor cazuri elaborate de cursanți;

— pedagogia pune la dispoziție numeroase metode active, dar nu a elaborat încă „seturi-modul” de metode care să rezolve în bloc problemele de dozaj și alternare, pentru a preveni oboseala. Dozajul trebuie, bineînțeles, să fie realizat în funcție și de obiectivele programului. Pentru obiective formative, se vor utiliza aplicații practice, simulării și eventual tehnici sinectice, iar pentru cursurile informative — expuneri-discuții, analize de imagini sau de machete, exerciții, studiu individual sau în grupe mici;

— s-a verificat utilitatea succesiunilor de metode: studiu de caz — aplicație practică — interpretări de roluri, sau expunere — analiză de proiectii — exerciții — aplicații practice;

— programul zilnic (într-un ciclu de 12 zile) cel mai puțin oboseitor ar

fi: dimineața, de la orele 8 la 12 (4 reprize de cîte 50 de minute) — activități cu toți participanții la program; după amiază, de la 17 la 20 — activități în grupe mici sau individual. Alternarea activităților colective cu cele individuale permite să se depisteze și elimine cazurile de pasivitate sau de monopolizare a inițiativei;

— mai amintim necesitatea participării instructorilor la viața colectivului — la luarea mesei, la activități recreative (sporturi, jocuri), vizite documentare ș.a.

EFICIENȚĂ

Experimentările făcute timp de mai mulți ani în aplicarea integrală sau parțială a măsurilor ergonomice în cadrul unor programe de perfecționare au demonstrat:

— **înlăturarea stressului pe care cursanții îl au la începerea cursurilor;**

— **crearea de atitudine, interese și motivații adecvate;**

— **adaptări ușoare, pragul oboselei depășindu-se cu mult;**

— **o asimilare mult mai bună a cunoștințelor;**

— **relevarea unor capacități nebănuite în activitatea profesională (creativitate, organizare, inițiativă);**

— **schimbări în atitudinea unor cadre de conducere, în ce privește eficiența activității de perfecționare, înregistrîndu-se din partea unităților respective solicitări de participare la programe a lucrătorilor.**

Ștefan TOFAN

DE PESTE HOTARE

Prelucrarea informațiilor grafice

Printre cele mai recente realizări ale industriei electronice din R. P. Bulgaria se numără sistemul de automatizare a proiectării — SAIT, care rezolvă eficient problema prelucrării informațiilor grafice. El face parte din categoria sistemelor de calculatoare în regim conversațional și interactive, limbajul cifric fiind înlocuit prin reprezentări grafice (a căror realizare prin metoda clasică, manuală, absoarbe mai mult de jumătate din volumul de muncă al cadrelor tehnice superioare și medii de proiectare). Efectuînd toate operațiile de rutină, echipamentul afișează pe un ecran soluțiile propuse; specialistul, în dialog cu mașina, intervine în procesul de calcul cu inteligența și intuiția sa. Configurația sistemului comportă patru sisteme autonome: procesor central cu memorie operațională, procesor specializat, procesor intrare-ieșire și procesor periferic, legătura între ele fiind realizată după o schemă bazată pe principiul funcționării asincrone. SAIT, dotat cu software pentru diferite aplicații, are un larg domeniu de utilizare în proiectarea de construcții și arhitectură, în industria automobilelor și alte ramuri ale construcției de mașini.

Criteriul securității muncii în concepția mașinilor

În Franța au intrat în vigoare, la 1 ianuarie 1982, un set de reglementări legale referitoare la „integrarea secu-

rității muncii în concepția mașinilor și aparatelor”. Ele stabilesc norme obligatorii pentru proiectarea și execuția mașinilor, utilajelor și instalațiilor, în ce privește: prevenirea intrinsecă a accidentelor de muncă (sub raportul construcției, al accesibilității, al concepției elementelor mobile); dispozitivele de protecție; ergonomia (concepția postului de muncă); prevenirea incendiilor, exploziilor, arsurilor, emiterii de gaze și pulberi; prevenirea riscurilor de electrocutare; evitarea accidentelor în cursul operațiilor de reglare și întreținere; securitatea circuitelor de comandă etc. Firmele care vînd, importă sau închiriază mașini și utilaje sînt obligate să le însoțească de un certificat de conformitate cu noile prescripții.

Centru de informare pentru robotică

Dezvoltarea relativ lentă a utilizării roboților industriali se datorește în parte și insuficienței personalului tehnic specializat pentru analiza concretă a domeniului, posibilităților și eficienței introducerii lor în întreprinderi. În vederea rezolvării acestei probleme, în Anglia a luat ființă un centru de consultanță pentru stimularea aplicării roboticii în industria britanică. Acesta organizează demonstrații cu diferite echipamente, seminarii, asistență tehnică în uzine, ca și informații tehnice și economice asupra tipurilor de roboți și alte automate de manipulare existenți pe piață.

Redactor coordonator: Dorin CONSTANTINESCU

Proprietatea industrială

Concept

Denumirea de proprietate industrială a fost consacrată odată cu semnarea de către 11 state, la 20 martie 1883, a **Convenției de la Paris pentru protecția proprietății industriale**, care a avut, la început, ca obiect al protecției juridice brevetele de invenție, desenele și modelele industriale, mărcile de fabrică și de comerț și numele comercial. Ulterior, printr-o serie de modificări aduse Convenției de la Paris, obiectul de protecție juridică, respectiv dreptul de proprietate industrială a fost lărgit, adăugându-se la cele de mai sus: indicațiile de proveniență, modelele de utilitate, denumirile de origine, mărcile de serviciu și reprimarea concurenței neloiale.

Așadar, în limbajul de specialitate, juridico-economic, printr-un act de creație juridică internațională — Convenția de la Paris — au fost instituționalizate două noi concepte: proprietatea industrială și respectiv, dreptul de proprietate industrială — care astăzi au o largă circulație. Având un conținut bine precizat — brevetele de invenții, mărcile de fabrică etc. — proprietatea industrială, în accepțiunea arătată, este riguros reglementată, pe un dublu plan; pe plan național fiecare element component al proprietății industriale arătat mai sus se bucură de o reglementare proprie, începând cu nașterea dreptului — modalitatea de obținere a brevetului de invenție, de înscriere a mărcii de fabrică etc. —, formele de protejare, și pînă la încetarea lui; pe plan internațional, proprietatea industrială este, de asemenea, reglementată, prin dreptul uniform instituit în special, prin Convenția de la Paris, precum și prin alte convenții interstatuale.

Cunoașterea atît a dreptului național, cît și a principiilor dreptului internațional în acest domeniu se impune, în prezent, în mod imperativ. Necesitatea dezvoltării schimburilor economice internaționale, promovarea continuă a exporturilor, în special în domeniul industrial, este condiționată de cunoașterea regimului legal al participării invențiilor și a mărcilor de fabrică la circuitul comercial pe piețele externe. Astfel, bunăoară, neînregistrarea unei invenții într-o țară în care urmează să fie exportată o mașină realizată sub brevetul respectiv, poate duce la neprotejarea invenției în cauză în acea țară și, deci, convocarea clientului extern a unor dificultăți în comercializarea acestora, dificultăți care se pot solda cu pierderea pieței.

Noțiunea de proprietate industrială mai impune o precizare. În dreptul nostru socialist ea nu este consacrată ca atare; dreptul nostru economic conține un larg cadru

normativ privind principalele elemente componente ale proprietății industriale — invenții, brevete, mărci de fabrică, de comerț și de serviciu —, fără însă să utilizeze denumirea de „proprietate industrială” sau de „drept de proprietate industrială”. Cu toate acestea, conceptul de „proprietate industrială” se utilizează în mod frecvent în literatura de specialitate, avînd un înțeles convențional, așa cum s-a arătat mai sus.

Brevete de invenții

Invenția, în conceptul ei modern de astăzi, își are geneza în activitățile meșteșugărești și intelectuale desfășurate de oameni cu multe secole și chiar milenii în urmă. Pe măsură ce au apărut forme organizatorice ale producției (bresle, ghilde etc.), activitatea de inventivitate, de inovare, de perfecționare a metodelor de producție (la început meșteșugărești și apoi industriale), concretizată în invenții sau simple procedee aplicate în practică, a devenit un drept de proprietate a acelor ce le realizează pentru prima oară.

În scopul protejării lor împotriva uzurpatorilor au fost luate măsuri, printre care prima a fost păstrarea secretului, urmată de edictarea de legi care sancționau încălcarea neloială a acestor drepturi. Printre primele legi privind apărarea dreptului de inventator, a fost cea edictată în Anglia, în anul 1623. Prin acest act normativ s-a legitimat instrumentul juridic denumit **patent** — sinonim cu denumirea de brevet de invenție —, care conferă titlu de proprietate asupra unei invenții, persoanei care a realizat-o.

La noi, brevetul de invenție este reglementat prin **Legea nr. 62/1974**, fiind titlul unic de protecție a invenției; potrivit art. 7 din legea citată „în Republica Socialistă Română creațiile științifice și tehnice, care îndeplinesc condițiile prevăzute de legea pentru a constitui invenții, sînt protejate prin brevete de invenții acordate de **Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci**”.

În dreptul național al statelor, ca și în dreptul nostru (art. 16 și 24 din **Legea nr. 62/1974**) brevetele pot fi: brevete de invenții principale, care se acordă pentru invenții ce pot fi transpuse în practică în mod independent de alte invenții; brevete complementare, care se acordă în caz de invenții care perfecționează o invenție principală înregistrată, ridicîndu-i valoarea tehnico-economică; dependența care există între aceste două genuri de invenții face ca pentru aplicarea celei complementare să fie necesar acordul titularului de brevet privind invenția principală.

Brevetul de invenție poate fi acordat atît unei persoane fizice, cît și unei persoane juridice cînd titularul de brevet este o întreprindere, autorului i se acordă un certificat de inventator, potrivit art. 15 din lege, care îi conferă titularului, nu un drept de exploatare a invenției, ci

un drept de recompensă pentru aplicarea invenției.

Pe plan internațional s-au conturat două sisteme de acordare a brevetelor: sistemul de acordare pe baza unui examen de formă, respectiv al condițiilor pentru constituirea depozitului cererii și a documentației necesare brevetului, fără nici o verificare de fond; al doilea sistem constă în acordarea brevetelor numai după examinarea noutății și progresul tehnic. Din aceste sisteme clasice s-au născut alte două: sistemul mixt de examinare și sistemul dualist.

În sistemul adoptat prin legislația noastră, acordarea brevetului de invenție se face numai în baza verificării condițiilor de brevetabilitate a invenției; potrivit art. 17 și 22 din Legea nr. 62/1974 procedura cuprinde două faze: depozitul reglementar, care se efectuează în baza cererii de brevet de invenție depusă de solicitant, împreună cu documentația tehnică (cerere care se examinează sub aspectul îndeplinirii condițiilor pentru constituirea depozitului legal); în faza a doua, cererea de brevet se examinează cu privire la îndeplinirea condițiilor pentru existența invenției brevetabile.

Brevetele de invenții, pe lângă garantarea dreptului de proprietate industrială, mai au și alte funcții importante, dintre care evidențiem: funcția de informare cu privire la progresul științei și al tehnicii, concretizată în invențiile brevetate în arhivele oficiilor de invenții din diferite țări; în anul 1978, erau legal depozitate aproximativ 18 milioane de invenții, din care O.S.I.M. deține documentație pentru 8 500 000 brevete străine, și care cresc într-un ritm anual de 400 000—500 000: funcția de facilitare a transferărilor de invenții de la un deținător la altul, ceea ce constituie un puternic stimulent pentru comerțul internațional și pentru dezvoltarea cooperării internaționale în acest domeniu; funcția de comercializare a produselor realizate pe baza invențiilor brevetate, care urmează a fi exportate.

Este, de regulă, cunoscut că pentru a se putea pătrunde pe piețe străine cu mărfuri tehnice, realizate sub brevete de invenție românești, este necesar ca în prealabil aceste invenții să fie înregistrate și în țările respective și, deci, să capete protecția legală; asemenea brevete obținute în alte țări se numesc brevete paralele, iar pe baza protecției care se acordă în țările respective, exportatorii dobândesc o poziție preferențială în tranzacțiile cu partenerii de afaceri: terții nu mai pot încălca drepturile exportatorilor, iar aceștia, precum și cumpărătorii externi sunt feriți de litigii care ar decurge din eventuale pretenții ridicate de posesorii unor brevete legal înregistrate. De asemenea, înregistrarea invenției în alte state, datorită dreptului de prioritate convențională pe care îl acordă noul brevet obținut, asigură protecția nu numai a exporturilor de mărfuri, dar și a licențelor de brevete, urmate de transfer de know-how etc.

dr. Al. DETEȘAN

Restituirea indemnizației de concediu

Potrivit legislației în vigoare, (Legea nr. 26/1967 — art. 12 alin. 2) ordinea concediilor se stabilește eșalonat, în tot cursul anului. În consecință, o mare parte din personal beneficiază de concediul anual de odihnă pe anul în curs, cu anticipație. Muncitorul care ia concediul în luna martie, de pildă, beneficiază de concediu cu durata integrală, respectiv și pentru perioada aprilie — decembrie a anului respectiv, nelucrată la data acordării concediului, dar care se anticipează că va fi lucrată după înapoarea din concediu.

În cazul în care, după ce muncitorul din exemplul de mai sus a efectuat concediul, contractul său de muncă a încetat din anumite motive prevăzute expres de lege, în luna iunie a anului, de pildă, acesta este obligat să restituie unității cota parte din indemnizația de concediu corespunzătoare perioadelor nelucrate în anul pentru care a beneficiat de concediul integral (art. 19, alin. 5 din legea sus-citată).

Care sînt motivele de încetare a contractului de muncă ce determină obligația restituirii cotei părți a concediului?

Intrucît Legea nr. 26/1967 este anterioară Codului Muncii, în vigoare de la 1 martie 1973, referirile la dispozițiile Codului Muncii anterior, în prezent abrogate, sînt înlocuite cu dispozițiile corespunzătoare din actualul Cod. Astfel: 1) prevederilor art. 20, lit. e din vechiul Cod al Muncii le corespunde art. 130 lit. i din actualul cod (persoana încadrată în muncă săvîrșește o abatere gravă sau încalcă în mod repetat obligațiile sale de muncă, inclusiv normele de comportare în societate). 2) art. 20, lit. f — respectiv art. 130 lit. K (persoana încadrată în muncă este condamnată definitiv pentru o infracțiune în legătură cu munca sa, dacă condamnarea o face necorespunzătoare postului pe care îl deține); 3) art. 20, lit. g — respectiv art. 130 lit. j (cel în cauză este arestat mai mult de 60 de zile). 4) art. 19 respectiv art. 135 (desfacerea contractului de muncă din inițiativa persoanei încadrate în muncă). Legea prevede unele excepții de la această prevedere și anume atunci cînd persoana în cauză deși a cerut desfacerea contractului din inițiativa sa, își păstrează vechiul meu neîntreruptă în muncă, în condițiile prevăzute de art. 9 și 10 din Legea nr. 1/1971, dispozițiile art. 133(1) lit. c din vechiul Cod al Muncii precum și ale art. 1 alin. (2) lit. a, b și c din Legea 26/1967), regăsindu-se în Legea 1/1971 privind organizarea și disciplina muncii în unitățile de stat. Dat fiind faptul că Legea nr. 26/1967 nu prevede și alte motive de încetare a contractului de muncă care să determine restituirea cotei părți din indemnizația de concediu, apare justificată opinia că în toate celelalte cazuri de desfacere a contractului de muncă, indemnizația de concediu nu se restituie. Astfel, se întîlnesc adeseori în practică situația celor care, fiind pensionați li s-a desfășurat contractul de muncă, în condițiile prevăzute de art. 130 lit. g sau h din Codul muncii, după ce au primit integral indemnizația de concediu pentru anul în care s-au pensionat. În asemenea situații, cota parte din indemnizația corespunzătoare lunilor nelucrate pînă la sfîrșitul anului, nu se restituie.

De asemenea, considerăm că nu se restituie cota parte din indemnizație nici în cazul încetării raporturilor de muncă urmare acordului dintre persoana încadrată în muncă și unitate, situație prevăzută de art. 129 din actualul Cod al Muncii și care n-are corespondent în vechiul Cod al Muncii și nu este prevăzută expres nici în Legea nr. 26/1967.

S. IOAN

Răspunderea materială a muncitorilor pentru rebuturi și produse declasate

1. Răspunderea materială a muncitorilor pentru rebuturi sau produse declasate este reglementată de art. 73 alin. 1 din Legea nr. 7/1977. Prevederea la care ne referim condiționează existența răspunderii materiale a muncitorilor de împlinirea unor cerințe cumulative și anume: să existe vinovăție, element indispensabil și esențial al răspunderii materiale; rebutul sau produsul declasat să depășească limitele maxime admisibile de pierderi tehnologice.

Față de modul explicit în care este redactată prevederea cuprinsă în art. 73 alin. 1, rezultă că în cazul în care rebutul este datorat vinovăției, dar se încadrează în limitele admisibile de pierderi tehnologice, nu există răspundere materială pentru muncitori. În raport cu normele din Codul muncii care reglementează răspunderea materială, prevederea art. 73 alin. 1 din Legea nr. 7/1977 prezintă un element distinctiv. Diferența constă în necesitatea depășirii limitelor de pierderi tehnologice admisibile. Din Codul muncii — comparând alin. 1 și 2 ale art. 102 rezultă că răspunderea materială este atrasă în toate cazurile în care există culpă; persoanele încadrate nu răspund de pierderile inerente procesului de producție care se încadrează în limitele prevăzute de lege.

Dat fiind că ideea de inerență exclude existența unei participări ori a unei omisiuni și deci orice formă a culpabilității, în sistemul Codului muncii va exista răspunderea materială chiar dacă rebutul sau produsul declarat se încadrează în limitele legal admisibile, dar a fost provocat din culpă. În concepția Codului muncii culpa atrage răspunderea materială chiar dacă rebutul se încadrează în limitele prevăzute de lege. Dimpotrivă, în Legea nr. 7/1977, răspunderea materială a muncitorilor nu poate exista chiar în situația în care rebutul este provocat din culpă, dacă nu este îndeplinită și cea de-a doua condiție cu caracter obiectiv: depășirea limitelor tehnologice admise. Cu alte cuvinte, muncitorul nu răspunde pentru fapta sa culpabilă dacă rebutul se încadrează în limitele tehnologice admise.

2. Răspunderea materială a muncitorilor în concurență cu a altor persoane este prevăzută de art. 74 din Legea 7/1977 care aduce o reglementare identică celeia din art. 105 din Codul muncii, stabilind că în situația în care rebutul sau produsul declasat a fost cauzat de mai multe persoane, răspunderea fiecăruia se stabilește ținându-se seama de măsura în care a contribuit la provocarea pagubei, iar dacă aceasta nu este cu puțință, răspunderea se stabilește proporțional cu retribuiția tarifară de încadrare a respectivilor, de la data constatării pagubei.

Aceste prevederi sînt lesne de aplicat în ipoteza vizată de legiuitor cînd autorii rebuturilor sînt sau numai muncitori sau numai persoane făcînd parte din celelalte ca-

tegorii de personal. Stabilirea răspunderii materiale este dificilă iar criteriul adoptat de lege apare insuficient în cazul cînd rebutul sau produsul declasat se datorează culpei unuia sau mai multor muncitori în concurs cu vina unuia sau mai multor persoane din restul personalului unității. Cînd rebutul sau produsul declasat apare ca rezultat al activității sau inactivității comune a unor muncitori cu a altor persoane ce nu au această calitate, se impune a se utiliza ca prim criteriu distinctiv în stabilirea răspunderii materiale faptul dacă rebutul sau produsul declasat depășește sau nu limita maximă admisă de pierderi tehnologice, deoarece responsabilitatea muncitorilor este angrenată numai în cazul cînd nivelul admis este depășit, în timp ce restul personalului va răspunde și în cazul cînd acest prag nu a fost atins.

În situația în care rebutul sau produsul declasat este provocat în comun de muncitori și de alte persoane din cadrul unității, iar limita maximă de pierderi admisă nu este atinsă, muncitorii vor fi exonerati de răspundere, prejudiciul urmînd a se recupera numai de la celelalte persoane vinovate. Dimpotrivă, dacă pierderile tehnologice admisibile au fost depășite, răspunderea materială se va stabili fără a se ține seama de calitatea de muncitor a celui vinovat, aplicîndu-se prevederile art. 74 alin. 1 și 2 din lege, după caz.

dr. C. JORNESCU

finanțiar

Unele lămuriri privind urmărirea silită

Menționăm unele decizii ale Tribunalului Suprem referitoare la executarea silită, fie pentru că evidențiază în mod clar anumite principii esențiale ce domină materia, fie pentru faptul că scot în relief unele aspecte particulare ce trebuie avute în vedere de unitățile socialiste în calitate de creditoare sau debitoare.

● Instanța nu poate încuviința proprierea pentru o sumă mai mare decît aceea prevăzută în titlul executoriu — ca de exemplu pentru dobînzii (Colegiul civil, decizia nr. 827 din 3 Iulie 1969).

● Este inadmisibilă examinarea legalității titlului executor în instanța de validare a popririi (Plen Tribunalul Suprem, decizia de îndrumare nr. 31 din 5 noiembrie 1962).

● Termenul de 5 zile, înăuntrul căruia debitorul poate introduce contestație la poprire, curge de la primirea înștiințării pe care unitatea creditoare este obligată să l-o facă odată cu comunicarea trimisă terțului poprit. Dovada de primire a înștiințării este indispensabilă pentru a face să curgă termenul. Această dovadă nu poate fi înlocuită cu alte probe din care să rezulte că debitorul a cunoscut înștiințarea popririi pe salariul său (Colegiul civil, decizia nr. 1070 din 5 Iulie 1968).

● Dat fiind că investirea cu formulă executorie a actelor autentice se face exclusiv de către notariatele de stat, o asemenea investire făcută acestor acte de către instanțele judecătorești este inefficientă, având drept urmare anularea formelor de executare făcute pe temeiul acestei investiri (decizia nr. 286 din 29 martie 1965 a Colegiului civil).

● Pentru obținerea titlului notarial este necesară adresarea unei somații în prealabil debitorului, act care are rolul de a-l avertiza, înainte de eliberarea titlului executor, de existența creanței. Lipsa somației prealabile are drept efect nulitatea titlului executor (Colegiul civil, decizia nr. 512 din 3 aprilie 1964).

● În executările ce au loc potrivit Decretului nr. 221/1960 nu sînt aplicabile dispozițiile privitoare la primirea executării silită (decizia nr. 2208 din 23 noiembrie 1967, nepublicată).

● Contestația la executare poate fi făcută și de acela care, avînd un titlu asupra obiectului supus executării, nu are și posesia de fapt asupra lui (decizia nr. 235 din 6 octombrie 1962 a Colegiului civil).

● În cadrul contestației la executare, instanța nu poate examina fondul raporturilor juridice dintre părți, ci trebuie să se conformeze hotărîrii puse în executare (Colegiul civil, decizia nr. 1007 din 22 iunie 1963).

● În legătură cu executările mobiliare, Plenul Tribunalului Suprem a dat următoarele îndrumări:

— cînd bunul urmărit se află în posesia terțului, acesta se bucură de prezumția că este proprietatea bunului (art. 1909 Cod civil) și incumbă creditorului urmăritor dovada contrară, în sensul că terțul este un detentor precar;

— dacă bunul pe care terțul pretinde că este proprietatea sa se află la domiciliul debitorului urmărit, și deci prezumția art. 1909 Cod civil joacă în favoarea acestuia din urmă, contestatorul terț va trebui, prin acte cu dată certă, să facă atît dovada proprietății sale cît și raportul juridic în baza căruia lucrul nu se află în posesia sa, ci a celui împotriva căruia a început urmărirea;

— dacă terțul contestator și cel urmărit locuiesc împreună, dovada cu matori este admisibilă datorită situației echivoce;

— dacă terțul contestator și cel urmărit folosesc în comun bunul (exemplu: cazul bunurilor proprii ale soților) este admisibilă de asemenea proba cu martori (decizia de îndrumare nr. 14 din 24 mai 1962).

J. COSTIN

Dreptul național al statelor

AUSTRALIA: REGLEMENTĂRI GENERALE PRIVIND AMBALAJELE MĂRFURILOR DIN IMPORT

Reglementările australiene cuprind reguli stricte în materie de ambalaj, reguli referitoare în primul rînd la tratarea contra diverșilor dăunători a ambalajelor din lemn.

Tratarea ambalajelor din lemn trebuie să fie efectuată în conformitate cu regulile agreeate de către Direcția australiană a carantinei în vederea combaterii insectelor și a oricărei alte forme de contaminare. Astfel, ambalajele trebuie să fie lipsite de orice particulă de pămînt sau de alte deșeuri de origine vegetală. Pe de altă parte, avîndu-se în vedere că, pentru izolarea și aranjarea produselor în interiorul containerelor, este interzisă utilizarea fiului sau paletelor, este necesar să se recurgă în acest scop la fibre de lemn sau la carton.

Ambalajele din lemn tratate în conformitate cu regulile sus-amintite trebuie să fie utilizate într-un termen de 21 de zile de la efectuarea operațiunilor de tratare.

Tratarea ambalajelor din lemn poate fi certificată printr-un document eliberat în țara exportatoare. Cu toate acestea, conținutul unui astfel de document nu este obligatoriu pentru serviciile australiene de carantină, acestea avînd sarcini precise de control în acest domeniu, la soșirea mărfurilor pe teritoriul țării.

OMAN: MODIFICĂRI ÎN MATERIE TARIFARĂ

Autoritățile competente omaneze au introdus recent o taxă vamală de 20% la importul următoarelor produse:

— tuburi din amiantă-ciment, din materiale plastice armate cu fibre de sticlă, din polietilenă și din PVC, cu diametre de peste 25 mm;

— tuburi din fontă și din materiale ceramice cu diametre de peste 300 mm.

FILIPINE: REGLEMENTĂRI PRIVIND DOCUMENTELE DE ÎNSOȚIRE A MĂRFURILOR IMPORTATE

Conform unor hotărîri recente ale autorităților competente din Filipine, mărfurile care urmează a fi importate în această țară trebuie să fie însoțite de facturi comerciale. Viza consulară pe aceste documente nu mai este obligatorie.

Pentru loturile de mărfuri cu o valoare superioară sumei de 666 dolari este percepută o taxă forfetară de 33 dolari.

TAILANDA: ETICHETAREA PRODUSELOR ALIMENTARE

Conform noilor reglementări adoptate de către autoritățile tailandeză, etichetele aplicate pe recipientele conținînd produse alimentare trebuie să cuprindă, în limbă tailandeză (și eventual, într-o limbă străină), următoarele mențiuni:

— denumirea produsului;

— numărul de înregistrare;

— numele și adresa producătorului; țara de fabricație;

— cantitatea netă, în unități din sistemul metric (greutatea netă pentru un produs în stare solidă; volumul net pentru lichide; greutatea netă și volumul net pentru produsele semilichide);

— ingrediente principale, exprimate procentual în ordine descrescătoare;

— data fabricației și a expirării termenului de consum;

— recomandări referitoare la stocare;

- eventuale indicații cu privire la modul de preparare;
- mențiuni referitoare la conservanți, coloranți sau arome utilizate la fabricație, conform regulilor stabilite de ministerul sănătății (dacă este cazul);
- indicații privitoare la utilizare și mențiuni specifice pentru alimentele pentru copii (dacă este cazul).

SENEGAL : MODIFICĂRI ADUSE REGIMULUI DE IMPORT

Conform unor reglementări recente, pentru importul produselor menționate mai jos este obligatorie obținerea unei autorizații prealabile :

A. Produse alimentare : ceai și cafea (verde), ouă, carne de pasăre, ton, sardele, mezeluri, curmale, portocale, mere, lapte praf, paste făinoase, grâu, mălai, orez (exclusiv cel pentru sămință), făină de cereale, tutun brut (inclusiv deșeurii) ;

B. Produse chimice și din cauciuc : tuburi și țevi din PVC, alcool metilic, uleiuri lubrifiante, îngrășăminte chimice, insecticide, anvelope și camere de aer ;

C. Produse ale industriei electrotehnice și electronice : frigider pentru uz casnic, aparate de aer condiționat (până la 3 kW), mașini de cusut (exclusiv cele pentru utilizări industriale), radioreceptoare (combinat sau nu cu aparate de înregistrare sau de reproducere a sunetului), magnetofone și difuzoare, amplificatoare pentru joasă frecvență, aparate TV, discuri și casete (inclusiv cele pentru magnetoscop).

Importul tuturor celorlalte produse este liber, nefiind necesară obținerea unei autorizații prealabile de import.

Rămân, de asemenea, valabile toate celelalte restricții aplicabile la import sub formă de contingente sau de prohibiții.

COSTA RICA : RESTRICȚII LA IMPORT

Datorită dificultăților accentuate întâmpinate pe planul balanței de plăți curente a țării, autoritățile din Costa Rica au anunțat recent o serie de măsuri destinate reducerii importurilor. Astfel, au fost introduse o serie de restricții în ceea ce privește acordarea licențelor de import, eliberarea acestora nefiind garantată de către Banca Centrală decât pentru produsele făcând parte din următoarele categorii :

- medicamente și alte articole sanitare ;
- semințe și uleiuri comestibile ;
- materiale necesare în procesul de învățământ ;
- materii prime și produse semifabricate pentru agricultură și industrie ;
- combustibili și lubrifiante ;
- materiale de construcție strict necesare ;
- piese de schimb pentru orice categorie de mașini și echipamente ;
- alte produse considerate ca fiind esențiale.

Pe de altă parte, a fost interzis importul a numeroase produse, între care se numără : articole prelucrate din lemn ; articole de voiaj, sport și camping din materiale textile ; covoare ; recipiente din sticlă ; sticlărie de meaj ; articole de menaj din fontă, oțel, aluminiu și alte

metale comune ; recipiente metalice pentru transport și stocare ; tuburi și țevi ; generatoare cu aburi, motoare cu combustie internă (exclusiv motoare Diesel și piese de schimb pentru orice categorie de motoare) ; mașini și echipamente agricole (exclusiv anumite piese de schimb) ; tractoare (exclusiv anumite piese de schimb) ; mașini și aparate electrice (exclusiv anumite piese de schimb) ; material rulant și tramvaie ; autovehicule (exclusiv anumite piese de schimb) ; mobilă și articole de mobilier (exclusiv mobilier chirurgical) ; confecții, încălțăminte și accesorii ; instrumente și aparate optice, aparate foto și cinematografice ; articole de sport, jucării ; aparate electromenajere ; aparate de radio și TV.

Pentru alte produse decât cele sus-menționate și cu excepția celor pentru care acordarea licențelor este garantată de către Banca Centrală, licențe de import pot fi eliberate de la caz la caz, însă autoritățile bancare își rezervă dreptul de a nu furniza la cursul de schimb oficial devizele necesare plății importurilor decât în limita disponibilităților.

URUGUAY : MONOPOLUL PAVILIONULUI NAȚIONAL PENTRU TRANSPORTUL MARITIM AL MĂRFURILOR CARE FAC OBIECTUL IMPORTULUI

La 6 iulie 1981 autoritățile uruguayene au decis punerea în aplicare a prevederilor legii nr. 14650 referitoare la obligativitatea transportului cu vase sub pavilion uruguayan a mărfurilor importate via mare.

În cazul în care, în momentul expedierii mărfurilor, nu este disponibil un vas sub pavilion național, transportul poate fi efectuat cu un vas străin, însă numai cu condiția obținerii prealabile a autorizației aferente din partea Ministerului Transporturilor și Lucrărilor Publice al Uruguayului.

Această reglementare rezultă din prevederea legii suscitată conform căreia Uruguayul își rezervă dreptul de a transporta cu vase sub pavilion național cel puțin 50 la sută din mărfurile care fac obiectul importului.

Monopolul pavilionului național se aplică și în cazurile în care mărfurile transportate via mare sînt descărcate într-un port străin și pătrund ulterior pe teritoriul uruguayan cu un alt tip de mijloc de transport.

SPANIA : REDUCEREA IMPOZITULUI „DE LUX” ASUPRA AUTOTURISMELOR

Prin Decretul nr. 2221/1981, autoritățile spaniole au decis reducerea, pentru perioada 1 octombrie 1981 — 31 decembrie 1982, a impozitului „de lux” aplicabil autoturismelor. Noul nivel al impozitului a fost fixat la 21,60 la sută (față de 23,40 la sută anterlor datei de 1 octombrie).

MAREA BRITANIE : REGLEMENTĂRI REFERITOARE LA MARCAREA ORIGINII MĂRFURILOR

De la 1 ianuarie 1982 va intra în vigoare în Marea Britanie prevederea din decretul nr. 121/1981 — „The Trade Descriptions (Origin Marking) (Miscellaneous Goods) Order 1981” — conform căreia este interzisă comercial-

zarea următoarelor categorii de bunuri în cazul în care nu este clar și lizibil indicată originea lor:

- confecții și articole textile;
- aparate electrice pentru uz casnic;
- încălțăminte;
- tacâmuri.

GRECIA: DESFINȚAREA OBLIGATIVITĂȚII VIZEI CONSULARE A CERTIFICATELOR SANITARE

Autoritățile elene au anunțat recent că nu mai este necesară aplicarea vizei consulare pe certificatele sanitare cerute la importul următoarelor animale și produse de origine animală:

a) specii de animale:

- rumegătoare și porcine;
- păsări de curte;
- iepuri și alte animale rozătoare comestibile;
- vinat;
- pește și alte animale, de mare sau de apă dulce.

b) produse de origine animală:

- carne provenind din sacrificarea animalelor sus-menționate;
- conserve de carne;
- conserve de pește;
- ouă, mlere, lapte și produse lactate.

A. C.

Probleme locative și de autogestione a Imobilelor

Regimul legal al garajelor proprietatea unităților socialiste

Potrivit prevederilor art. 40 din Legea nr. 5/1973, și art. 16 alin. 1 din H.C.M. nr. 860/1973, garajele proprietatea unităților socialiste se repartizează de către comitetele (birourile) executive ale consiliilor populare ale municipiilor, sectoarelor municipiului București, orașelor și comunelor, numai persoanelor juridice sau fizice care fac dovada că sînt proprietari de mijloace auto de transport. Se acordă prioritate persoanelor juridice sau fizice care au sediul sau locuiesc în clădirea sau în apropierea clădirii în care este situat garajul. Cînd sînt mai mulți solicitanți, dintre care unul este o unitate socialistă (de stat sau cooperatistă), repartizarea se face acestuia. În cazul în care garajul este solicitat de mai multe unități socialiste, desemnarea beneficiarului este de atributul exclusiv al organului administrativ care face repartizarea.

În contextul Legii nr. 5/1973, garajelor li se aplică același regim juridic ca suprafețelor cu altă destinație decît aceea de locuință. Ele nu sînt considerate dependințe.

Prelungirea de drept a unor contracte de închiriere nu se referă la garaje (Plen. Trib. Suprem dec. Inđr. nr. 5/1975, pct. 7), dar nu se poate refuza reînnoirea contractului de închiriere dacă ordinul de repartizare a fost anulat sau revocat în mod legal.

În situația în care organul administrativ competent ce face repartizarea garajului nu respectă prioritatea stabilită de art. 40 din Legea nr. 5/1973, persoana fizică, sau juridică îndreptățită are acțiune la judecătoria sau la organul arbitral, după caz, pentru anularea ordinului de repartizare emis în favoarea altuia. De asemenea, are drept la acțiune și titularul unui ordin de repartizare vă-

tămat prin emiterea altuia, în favoarea unei persoane care nu se află în același rang sau grad de prioritate.

Deoarece dreptul de folosință a garajelor proprietatea unităților socialiste este condiționat de calitatea de deținător legal al unui autovehicul, acest drept se stinge în mod automat cînd beneficiarul garajului pierde calitatea de proprietar. Titularul contractului de închiriere păstrează, totuși, dreptul de folosire a garajului dacă dobîndește în termen de 6 luni de la înstrăinarea sau distrugerea unui autovehicul un alt mijloc de transport auto (art. 16, alin. 2 din H.C.M. nr. 860/1973). În aplicarea acestei prevederi legale s-a decis că titularul contractului se va putea opune acțiunii prin care se cere evacuarea sa din garaj pe motiv că nu mai este proprietar de autovehicul, dacă va dovedi prin probe admise de lege că este în situația de a dobîndi un alt mijloc de transport auto în termen de 6 luni de la înstrăinarea sau pierderea celui inițial.

Data la care a avut loc înstrăinarea sau distrugerea mijlocului de transport auto trebuie anunțată în scris, astfel cum dispune art. 16, alin. 3 din H.C.M. nr. 860/1973, în termen de 10 zile, întreprinderii în a cărei administrare se află garajul, în vederea repartizării acestuia. Nesocotirea acestei obligații constituie contravenție sancționată cu amendă de la 300 la 1500 lei și se aplică titularului contractului de închiriere a garajului, astfel cum prevede art. 26, alin. 2 din H.C.M. nr. 860/1973.

Potrivit prevederii art. 40, alin. 1, fraza finală din Legea nr. 5/1973, garajele pot fi repartizate în folosință comună cînd capacitatea lor și condițiile de acces permit aceasta. În

aplicarea acestei prevederi legale s-a decis că în cazul în care titularul unui contract de închiriere al unui garaj, a fost vătămat în dreptul său prin emiterea ulterioară a încă unui ordin de repartizare asupra aceluiași garaj, cel în cauză va putea invoca în fața instanței de judecată nulitatea noului ordin de repartizare, dovedind că garajul nu permite, o folosință comună (nu are capacitatea de a satisface nevoile ambelor persoane).

Deoarece închirierea unui garaj include și folosința curții respective (acolo unde este cazul); proprietarul nu ar putea cu acordul numai a unora dintre chiriași să reducă suprafața curții, împiedicînd accesul normal al garajului (Trib. Suprem, dec. civ. nr. 375/1972). De asemenea, proprietarul autovehiculului nu este îndreptățit să tulbure liniștita folosință a spațiului locativ de către chiriași prin zgomote sau poluarea aerului cauzată de explozii sau de gazele ce s-ar degaja în mod inevitabil de la motorul autoturismului, cu ocazia introducerii și scoaterii lui din garaj.

În conformitate cu prevederile art. 40, alin. 2 din Legea nr. 5/1973, deținătorii (persoane fizice și juridice) cu chirie a unor garaje proprietate de stat, pot face schimb între ei substituindu-se în drepturi și obligații, cu aplicarea în mod corespunzător a prevederilor privind schimbul de locuințe. Aceasta înseamnă că persoanele interesate vor încheia o convenție privind schimbul de garaje, vor solicita autorizarea organului administrativ competent și vor proceda la schimbul efectiv și la încheierea noulor contracte de închiriere, numai după obținerea ordinelor de repartizare. Întrucît, textul citat mai sus se referă numai la posibilitatea schimbului de garaje proprietate de stat, cele ce aparțin unor organizații cooperatiste sau obștești nu pot forma obiectul unui schimb între chiriași acestora.

C. J.

OFERTE ● OFERTE ● OFERTE ● OFERTE ● OFERTE ● OFERTE

U.M.T.C.F. Cluj-Napoca
Str. Fabricii de zahăr, 93
Telefon : 45588, 45888
Telex : 31389

PIESE DE SCHIMB

- Ax fuzetă buc. 20
- Ax sabot buc. 9
- Bucșă dr. buc. 7
- Bolț buc. 1
- Butuc buc. 10
- Bucșă lagăr buc. 6
- Bucșă buc. 8
- Bolț buc. 1
- Bucșă buc. 6
- Camă buc. 60
- Cap lagăr buc. 2
- Cilindru basculare buc. 5
- Conductă buc. 1
- Cîrlig buc. 3
- Disc etanșare buc. 15
- Disc frină buc. 23
- Flanșă buc. 10
- Inel ghidare buc. 7
- Inimă buc. 2
- Nervură buc. 7
- Opritor buc. 2
- Piston buc. 6
- idem dr. buc. 3
- idem stg. buc. 3
- Placă buc. 5
- Placă siguranță buc. 4
- Piuliță buc. 5
- Piuliță manșon buc. 6
- Rezervor aer buc. 2
- Suport buc. 3
- Sabot frină buc. 4
- Suport tracțiune buc. 1
- Suport cilindru buc. 10
- Traversă buc. 1
- Tiță superioară buc. 12
- Tambur frină buc. 15
- Ureche buc. 8
- idem buc. 9

ATRA 138

- Burduf protecție buc. 100
- Bulon st. epl. buc. 150
- Colivie role buc. 24
- Garnitură colector evac. buc. 100
- Grup conic st. buc. 2
- Inel distanțier buc. 130
- idem buc. 130

- Intrerupător bord buc. 3
- Macara geam buc. 10
- Pinion satelit buc. 10
- Perie electromotor
- Ștergător parbriz buc. 8
- Rotor electromotor buc. 8
- Schimbător fază picilor buc. 5
- Tub flexibil 10×300 buc. 30
- Ușă stg. buc. 5

AUTOMACARA DE 5 TONE

- Ax buc. 5
- Ax cu pinion buc. 1
- Pinion buc. 5
- Pinion buc. 12
- Pinion buc. 1
- Pinion conic buc. 1
- idem buc. 5
- Roată dințată buc. 2

INSTITUTUL DE CERCETARE
ȘTIINȚIFICĂ ȘI INGINERIE
TEHNOLOGICĂ PENTRU
ECHIPAMENTE ENERGETICE ȘI
MAȘINI DE RIDICAT —
BUCUREȘTI

MAGAZIA 23 AUGUST

- Dispozitiv automat pt. ventilație buc. 138
- Țeavă PVC Ø 160 ml. 204
- Distribuitor hidraulic buc. 5
- Releu termosemnalizare buc. 23

MAGAZIA VITAN

- Capăt clemă buc. 6180
- Motor electric flanșat 4KV/1500 buc. 1
- Regulator ELX 126 buc. 8
- Element ELV 120 buc. 9
- Compensator temperatură 12-21-50 EL×242 buc. 2
- Motor electric 11 KW 750 buc. 2
- Soclu releu RS buc. 93
- Condensator EG 7477 buc. 150
- Condensatori PMP 0302 0,22·F buc. 6680
- Diode EFD 108 buc. 14880
- Diode BC 171 B buc. 14630
- Conectori 300121 buc. 250
- Conectori 300122 buc. 250
- Rezistențe chimice 750 buc. 2131
- Rezistențe chimice 330 km 6,5 buc. 177

- Rezistențe chimice 1 Mohm 0,5 W buc. 150

MAGAZIA FILIALA CLUJ-NAPOCA

- Alama 41×41 kg. 186
- Alama 40×20 kg. 43
- Amortizor TV buc. 2
- Amortizor spate Dacia 1300 buc. 2
- Aparat telec FGB buc. 5
- Arc spiral Dacia 1300 buc. 1
- Arzător GP 26 buc. 1
- Arzător AMAG. 800 P2 buc. 1
- Cablu viteză Dacia 1300 buc. 1
- Canal gaz 2 1/2" buc. 10
- Cauciuc silliconic kg. 21
- Cu 10×8 kg. 78
- Film MP 20×120 kg. 14
- Film FERMA NP kg. 2
- Film Color 18×120 kg. 20
- Film DK 5,35-50 ml. kg. 38
- Film Color NC16 kg. 2
- Film UT 18 kg. 3
- Film DP 15-36 kg. 100
- Film NP 12 kg. 17
- Film kg. 30
- Film NP 20-120 kg. 20
- Film reduct. FR 100 A kg. 120
- Freză set modul kg. 1
- Grup conic TV 51 F kg. 2
- Injector MEC 4 kg. 1
- Injector MEC 8 kg. 1
- Manșetă 170×25 kg. 122
- Plăcuțe frinare Dacia 1300 set 1
- Robinet trecere 3"-83 M buc. 9
- Robinet cu ventil drept A 10-65 buc. 4
- Rulment 7207 buc. 300
- Rulment 7305 buc. 73
- Rulment 32011 buc. 58
- Set pompă apă buc. 1
- Tablă inox W 4841-g 25 kg. 385
- Tablă W 4571-g-32 kg. 27
- Tablă W 4573-g50 kg. 235
- Vacoperm Ø 30 kg. 48
- Ventil manometr VE 2-1 buc. 191
- Ventil centrifug V. 472-1-4 KW 25000/m 170 v.c.c. buc. 1
- Oțel mumetal Ø 50 kg. 52
- Vacoperm. Ø 20 kg. 40

Notă

Pentru materialele de la magazinele 23 August și Vitan se va lua legătura la telefon 82.40.05, compartimentul de Aprovizionare, iar pentru materialele de la magazia Filialei Cluj-Napoca : telefon 951/47466 — compartimentul Aprovizionare.

Cine suportă costul hotărîrilor arbitrale?

Dacă s-ar face o statistică prin care să se stabilească ponderea pe care o deţin dosarele care au ca obiect cereri de penalităţi soluţionate pe cale amiabilă, în raport cu acelea care şi-au găsit rezolvarea prin hotărîri date de organele de arbitraj, rezultatul ar fi mai mult decît îngrijorător. Fără să avem date statistice doveditoare, credem că dosarele din prima grupă — soluţionate pe cale amiabilă — nu deţin nici 5%. Cu alte cuvinte, s-a înrădăcinat practica plăţii de penalităţi rezultate din neexecutarea corespunzătoare a contractelor economice numai pe bază de hotărîri arbitrale definitive.

Dintr-o atitudine de neexplicat, întreprinderile în culpă contractuală, în loc să verifice în lumina normelor de drept pretenţiile formulate de creditori şi să vireze de îndată suma pe care legal o datorează, preferă să fie acţionate la arbitraj. Este adevărat că această cale are „meritul” de a întârzia plata şi că hotărîrea organului de arbitraj constituie un titlu sigur, o acoperire „solidă” pentru înregistrare în debit a penalităţilor şi a despăgubirilor plătite dar, în acelaşi timp, duce şi la majorarea sumei de plată cu cheltuielile de arbitraj şi consumă un preţios timp de muncă al celor care urmăresc soluţionarea, cheltuieli care sînt incompatibile cu principiile noului mecanism economic, respectiv cu autogestiunea economico-financiară a întreprinderilor. Pe de altă parte, această cale provoacă importante pierderi şi creditorului, care încasează un debit cert la data formulării cererii de plată, cu o întârziere, uneori de foarte multe luni, respectiv numai la data cînd se pronunţă, prin hotărîre, organul de arbitraj.

Cum poate fi explicată această practică?

În primul rînd, printr-o preamare toleranţă faţă de cheltuielile de arbitraj. Astfel, bunăoară, trecerea cu uşurinţă pe cheltuieli a unor taxe de arbitraj, deşi este evident faptul că pretenţiile creditorului pot fi soluţionate din faza de conciliere, este una

din cauze care generează litigiile arbitrale nejustificate.

În al doilea rînd, unele lacune existente în sistemul de stabilire a obligaţiilor de plată ale debitorilor contribuie, de asemenea, la preferinţa pe care o manifestă aceştia pentru calea soluţionării cererilor prin hotărîri arbitrale. Nu trebuie făcută nici o demonstraţie că orice debitor preferă să plătească o anumită datorie peste 6 luni sau peste un an, în loc să o onoreze la scadenţă, devreme ce asemenea întârzieri nu-l costă nimic. În schimb, pentru creditor, încasarea unei creanţe cu întârziere, de multe ori de peste un an, înseamnă plata de dobînzii corespunzătoare valorii creditelor bancare la care a trebuit să recurgă.

Principiul autogestiunii economico-financiare impune deci, pentru înlăturarea tergiversării plăţii debitelor rezultate din penalităţi contractuale, luarea unor măsuri corespunzătoare:

— în primul rînd, instituirea unui control mai riguros asupra trecerii pe cheltuieli a taxelor de arbitraj;

— în al doilea rînd, obligarea debitorului la plata imediată a părţii recunoscute din pretenţiile formulate de creditor, fără să se mai aştepte hotărîrea finală, fapt care ar contribui într-o măsură considerabilă la lichidarea, cel puţin parţială a debitorilor, ceea ce ar avea influenţe pozitive asupra mijloacelor circulante ale întreprinderii creditoare;

— în al treilea rînd, obligarea debitorilor la plata de dobînzii asupra valorii penalităţilor întârziate la plată, ar avea, de asemenea, efecte pozitive asupra modului în care ar fi privite în viitor asemenea debite.

La pîrghiile economice arătate mai sus, nu ar dăuna să se alătore şi unele desprinse din normele de disciplină a muncii: exigenţă sporită în aplicarea principiilor rezultate din noul mecanism, corelat cu stabilirea răspunderilor cînd spiritul şi litera normelor de drept economic sînt încălcate.

DALEX

CITITORII!

Decupînd şi expedînd formularul de mai jos vă asiguraţi primirea în trimestrele II, III şi IV/1982 şi „Revistei economice” şi a Suplimentului ei săptămînal.

Abonamentele pot fi făcute şi prin oficiile P.T.T.R., costul unui abonament pe trei trimestre fiind de 195 lei, adică 5 lei un număr al revistei.

(adresa completă a abonatului)

Către

„REVISTA ECONOMICĂ”:

BUCUREŞTI, Bd. Magheru, 30, cod. 70 159

Prin mandatul poştal din ziua v-am expediat suma de 195 lei, în contul ISIAP (Întreprinderea de stat pentru imprimare şi administrarea publicaţiilor, Piaţa Scintei, 1) nr. 64 51 502 28 BNSR., Filiala Sector 1, Bucureşti, reprezentînd contravaloarea unui abonament la revistă şi Supliment, pe trimestrele II, III şi IV/1982.

(semnătura abonatului)